Eduskunnan talousvaliokunnalle

Tekijäfoorumin lausunto hallituksen esityksestä 43 / 2022

Tekijäfoorumi kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa.

Tekijän asemaa sopimussuhteen heikompana osapuolena tulee laissa edelleen vahvistaa, vaikka esitys kokonaisuutena onkin oikeansuuntainen. Tekijäfoorumi katsoo, että tekijän neuvotteluaseman parantamiseksi esitystä on välttämätöntä muuttaa seuraavasti:

1) 30 a § Selvitys teoksen hyödyntämisestä

Jotta tekijä voi arvioida, onko hän saanut ehdotetun lain 28 a §:n edellyttämän asianmukaisen ja oikeasuhteisen korvauksen teoksensa hyödyntämisestä ja onko hänellä oikeus 29 §:n mukaiseen lisäkorvaukseen, on tekijän saatava kattavat tiedot teoksen hyödyntämisestä. Ilman tietoja korvauksen oikeellisuutta on täysin mahdotonta arvioida.

HE:ssa ehdotettu selvitysvelvollisuus koskee vain kaupallista hyödyntämistä, josta on tullut tuloja. Rajaus ei ole direktiivin mukainen.

30 a §:n 1 momentista tulee poistaa kohta: ”Selvitys on annettava, jos luovutuksensaajalla on ollut tuloja teoksen hyödyntämisestä tai tekijälle maksettava korvaus riippuu siitä, missä laajuudessa teosta käytetään.

Ehdotettu muotoilu uhkaa jättää avoimuusvelvoitteen ulkopuolelle paljon teosten hyödyntämistapoja, joilla voi olla tekijälle taloudellista merkitystä. Luovutuksensaaja on voinut hyötyä teoksesta kaupallisesti tai käyttää teosta laajasti, vaikka hyödyntämisestä ei olisi tiettynä aikana syntynyt teokseen kohdennettavissa olevaa tuloa. Esimerkiksi digilehden tilaaja maksaa koko lehdestä, eikä tuloa voida kohdistaa yksittäiseen artikkeliin tai kuvaan. Sama koskee suoratoistopalveluja kuten Netflixiä tai Spotify:ta.

2) 30 b § Oikeudenluovutuksen peruuttaminen

30 b §:ssä työ- ja virkasuhteessa luodut teokset on direktiivin vastaisesti rajattu kokonaan peruuttamisoikeuden ulkopuolelle. Säännös lähentelee työsuhdetekijänoikeutta. Esimerkiksi Ruotsissa vastaavaa rajoitusta ei ole.

30 b §:n 3 momentista tulee poistaa lause: ”Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työ- tai virkasuhteesta johtuvia tehtäviä täytettäessä luotuun teokseen.”

Monet tekijät ja esittävät taiteilijat työskentelevät myös työsuhteissa.

Työsuhteiset ja itsensä työllistävät tekijät ja esittävät taiteilijat on asetettu keskenään eri asemaan. Esimerkiksi elokuvateoksessa näyttelijä voi olla työsuhteisena työntekijänä tai työllistyä oman yrityksensä kautta. Tällöin yrityksen kautta työllistyvällä peruuttamisoikeus on, mutta työsuhteessa työllistyvällä ei.

Rajaus johtaa suuren teosjoukon sulkemisen peruuttamisoikeuden ulkopuolelle, eikä se edistä teosten saatavuutta markkinoilla, mikä on yksi direktiivin keskeisistä tavoitteista. Esimerkiksi työsuhteessa työskentelevät lehtivalokuvaajat voivat uransa aikana luoda tuhansia valokuvateoksia, joita ei koskaan julkaista, ja jotka rajauksen vuoksi uhkaavat jäädä iäksi kustantajan arkistoon.

Esittämämme ratkaisu kääntäisi olettaman tekijöitä suojaavaan muotoon: ensisijaisesti peruuttamisoikeus koskisi kaikkia, mutta sen rajoituksista voitaisiin sopia kollektiivisesti 30 b §:n 4 momentin mukaisesti.

Esityksen mukaan peruuttamisoikeus koskisi vain tilanteita, joissa teosta ei ole hyödynnetty lainkaan. Rajaus ei vastaa direktiivin sanamuotoa eikä tarkoitusta. Se heikentäisi teosten saatavuutta ja tekijöiden mahdollisuuksia ansaita työllään.

30 b §:n 1 momenttia tulee muuttaa seuraavasti: "Jos teosta, jonka osalta tekijä on siirtänyt yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden, ei ~~ole hyödynnetty~~ *hyödynnetä* kunkin alan erityispiirteet ja käytännöt huomioon ottaen kohtuullisen ajan kuluessa… ."

3) 28 a § Oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen

Kollektiivinen sopiminen tulee mainita 28 a §:ssä tapana määrittää asianmukainen ja oikeasuhteinen korvaus.

Tekijöiden heikon neuvotteluaseman parantaminen vaatii tuekseen ohjausta ja kannustusta kollektiiviseen sopimiseen. Tämän takia kollektiivinen sopiminen tulee mainita perustelujen lisäksi myös lakitekstissä siten, että korvaus on asianmukainen ja oikeasuhteinen, jos se on vähintään alalla yhteisesti laaditun suosituksen tai kollektiivisopimuksen mukainen.

4) 55 j § Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen on poistettava kokonaan

Säännös ei perustu direktiiviin eikä vastaavaa sisälly muiden direktiivin jo implementoineiden valtioiden lainsäädäntöön. Säännös asettaisi tekijät Suomessa eri asemaan kuin muissa maissa.

Riski sanktioluontoisen hyvityksen maksamisesta synnyttää vääränlaisen pelotevaikutuksen, eikä normaalin vahingonkorvausvelvollisuuden lisäksi ole perusteltua säätää erillisestä hyvityksestä. 55 k §:ssä käyttäjälle ja palveluntarjoajalle mainittu mahdollisuus vahingonkorvauskanteen nostamiseen on riittävä ja normaali oikeussuojakeino.

55 j §:n ja 55 k §:n 3 momentin välistä suhdetta ei avata lain esitöissä eikä lain sanamuodossa. HE:n perusteella jää epäselväksi, missä tilanteessa tekijän maksettavaksi koituva hyvitys realisoituisi ja mikä sen suhde olisi 55 k §:n 3 momentissa mainittuun vahingonkorvaukseen. Tällaisen epäselvyyden säilyttämistä lainsäädännössä ei voida pitää hyvänä lainsäädäntötapana.

Tekijäfoorumin puolesta

Helsingissä 10. päivänä toukokuuta 2022

Tiia-Lotta Lehterä
juristi
Näyttelijäliitto

puh. 044 207 3171
tiia-lotta.lehtera@nayttelijaliitto.fi

Tekijäfoorumi on tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita edustavien järjestöjen yhteistyöelin, joka keskittyy tekijöiden ja esiintyvien taiteilijoiden tekijänoikeuskysymyksiin.

Tekijäfoorumilla on 29 jäsenjärjestöä, jotka edustavat yhteensä noin 50.000 luovan alan tekijää ja taiteilijaa.